

ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΟΘΩΜΑΝΟΥΣ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Κατά την μακραίωνη τουρκοκρατία «*όλα τά-σκιαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η σκλαβιά*». Έτσι ήταν. Αλλά δεν ήταν μόνον έτσι. Έτσι σβήνει από τη μνήμη μας ένα λαμπρό έπος του υποδούλου Ελληνισμού, ο οποίος υπό-και παρά- τον τουρκικό ζυγό κυριαρχεί στα Βαλκάνια από τον 16^ο έως και τον 19^ο αιώνα. Το μνημονεύουμε.

Έλληνες Φαναριώτες επί δύο και πλέον αιώνες έως το 1821 είναι Ηγεμόνες στις αυτόνομες οθωμανικές Ηγεμονίες της Βλαχίας και της Μολδαβίας. Ιδρύουν λαμπρές Ελληνικές Ακαδημίες στις πρωτεύουσές τους Βουκουρέστι και Ιάσιο. Εκεί διέπρεψαν δεκάδες επιφανείς Έλληνες και τις ευεργέτησαν. Τις υπηρετούν ακόμη και όταν οι Ηγεμονίες ενώνονται σε ενιαίο κράτος με το όνομα Ρουμανία. Όμως, διατηρούν υπερήφανα την ελληνική τους ταυτότητα και χρυσώνουν την Ελλάδα. Γι' αυτό οι εθνικιστές Ρουμάνοι τους κατηγορούν δημόσια ως «προδότες». Είναι ο υπουργός των Οικονομικών και καθηγητής οικονομίας στο Πανεπιστήμιο του Βουκουρεστίου Μενέλαος Γερμάνης και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Αδάμ Λόγας, Μπλατσιώτες. Ο Μέγας Εθνικός Ευεργέτης Απόστολος Αρσάκης, από τη Χοχατόβα της Βορείου Ηπείρου, με βαθιά ελληνική παιδεία είναι Γραμματέας υπό τον Ηγεμόνα της Βλαχίας Γρηγόριο Γκίκα μεταξύ 1822-1828, μετά την ενοποίηση εκλέγεται επί δέκα έτη βουλευτής και μεταξύ 1860-1862 είναι υπουργός Εξωτερικών της Ρουμανίας. Νωρίτερα, το 1812, ο Καστοριανός Αθανάσιος Χριστόπουλος, ένας από τους μεγαλύτερους Έλληνες λυρικούς ποιητές, ορίζεται Αρχων Μέγας Λογοθέτης (υπουργός Δικαιοσύνης) στην Ηγεμονία της Βλαχίας και με τον αδελφό του Κυριακό συντάσσει τον Κώδικα Ιδιωτικού Δικαίου που ισχύει ταυτόχρονα στις δύο Ηγεμονίες. Είναι Φιλικός και το 1821 σύμβουλος του Αλεξάνδρου Υψηλάντη. Στο Βουκουρέστι μεσουραρούν οι εξάδελφοι Μεγάλοι Εθνικοί Ευεργέτες Κωνσταντίνος και Ευαγγέλης Ζάππας, από το Λάμποβο της Βορείου Ηπείρου. Όταν το 1892 ο τελευταίος επιζών Κωνσταντίνος Ζάππας κληροδότησε τα απέραντα τα κτήματά του στο Βασίλειο των Ελλήνων, η ρουμανική κυβέρνηση αρνήθηκε να τα παραχωρήσει με το αιτιολογικό ότι, έτσι, θα ιδρυόταν μέσα στη Ρουμανία ένα δεύτερο ελληνικό κράτος! Έτσι, μετά από άσκοπες διαπραγματεύσεις, τον Οκτώβριο 1892 η Αθήνα και το Βουκουρέστι διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις επί πέντε χρόνια. Οι σχέσεις των δύο χωρών εκτραχύνονται εκ νέου όταν η Ρουμανία εξαπολύει στον ελληνικό χώρο την προπαγάνδα ότι οι βλαχόφωνοι Έλληνες ήσαν τάχα «Ρουμάνοι». Παρά ταύτα, όμως, το 1900 τον Δούναβη και τον Προύθο διέσχίζαν 271 ελληνικά στέπια σε σύνολο 502 και 31 ελληνικά ρυμουλκά σε σύνολο 77. Έλληνες οι 81 πλοηγοί σε σύνολο 88.

Κατά τους τρεις τουλάχιστον τελευταίους αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας οι Έλληνες αυτονομούνται και δημιουργούν μια ιδιόρρυθμη, αλλά πανίσχυρη, Ελληνική Επικράτεια μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία τους ανέχεται επειδή ασκούν το εμπόριο της Ανατολής με την Ευρώπη και την Ρωσία, θανασίμους εχθρούς των Οθωμανών. Είναι οι Ηπειρώτες караβανάρηδες και προ πάντων οι περίφημοι Μακεδόνες πραγματευτάδες. Αιχμή του ελληνικού δόρατος είναι οι βλαχόφωνοι Έλληνες, οι Βλάχοι που οι Σέρβοι ονομάζουν Τσιντσάρους. Συνοψίζονται οι έγκυρες μαρτυρίες.

Ντούσαν Πόποβιτς, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου 1937:¹

Το Σεμλίνο, χάρις στους Τσιντσάρους κυρίως, κατέστη από τους ξεχωριστούς παράγοντες στον κόσμο του εμπορίου. Από το 1754 οι Έλληνες και οι Τσίντσαροι κρατούσαν στα χέρια τους κατά το μεγαλύτερο μέρος το εμπόριο και τις τέχνες. Αυτοί πλήρωναν τους περισσότερους φόρους. Στο δικαστήριο του Σεμλίνου είχαν καταθέσει πάνω από 250.000 φιορίνια για ευεργεσίες και το εισόδημα πολλών ευαγών ιδρυμάτων τους ξεπερνούσε τα 300.000 φιορίνια. Από όλους τους βαλκανικούς λαούς οι Τσίντσαροι ήσαν οι πιο Βαλκάνιοι. Από τις δικές τους οικογένειες ξεπήδησε η πρώτη καλλιεργημένη

¹ Δρ Ντούσαν Γ. Πόποβιτς, *Αρμάνοι Βλάχοι στα Βαλκάνια*, εκδόσεις Ε.Μ.Σ.- Ρέκος, σελ. 176-7, 384.

ομάδα ανθρώπων όχι μόνον σε εμάς (τη Γιουγκοσλαβία) αλλά και στους Βουλγάρους, τους Ρουμάνους και τους Αρβανίτες. Δεν υπάρχει ούτε μια εθνική ομάδα στα Βαλκάνια που να μη την ευεργέτησαν και μάλιστα πολύ. Δίνοντας πολλά σε όλους σπαταλήθηκαν οι ίδιοι. Υπήρχαν και υπάρχουν σήμερα παντού. Οι Τσίντσαροι ήταν οι κύριοι αρχιτέκτονες της βαλκανικής κουλτούρας υλικής, πνευματικής και ηθικής.

Κάνιτς και Σβάρτνερ ιστορικοί:²

Οι Τσίντσαροι, αμέσως μετά την ειρήνη του Ποζάρεβατς, κρατούσαν στα χέρια τους ολόκληρο σχεδόν το εμπόριο Εγγύς Ανατολής-Κεντρικής Ευρώπης. Πολλοί τσιντσαρικοί οίκοι είχαν απ' ευθείας συνεργασία με τα κυριότερα λιμάνια και τις βιομηχανικές πόλεις της Ευρώπης. Το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου και των χρημάτων της Ουγγαρίας ήταν στα χέρια τους. Μέσω των εμπορικών εταιρειών τους, ήλεγχαν το εμπόριο από την Αθήνα έως τη Πέστη και τη Βιέννη.

Νίκος Σβορώνος καθηγητής στη Σορβόνη:³

Στο εξωτερικό εμπόριο οι Έλληνες άρχιζαν να παίζουν σημαντικό ρόλο ήδη από τον 17^ο αιώνα. Η μεγαλύτερη δραστηριότητα των Ελλήνων στρέφεται κυρίως προς το εμπόριο με την Ιταλία. Οι κυριότερες σκάλες της Αδριατικής, διαμετακομιστικά κέντρα αυτού του εμπορίου, και ιδιαίτερα το Δυρράχιο, βρίσκονταν στα χέρια των Ελλήνων. Στον 18^ο αιώνα, και ιδιαίτερα μετά τη Συνθήκη του Πασάροβιτς το 1718 και το άνοιγμα του λιμανιού της Τεργέστης, οι Έλληνες διεξήγαγαν μεγάλο εμπόριο με τη Γερμανία και την Αυστρία. Εξήγαγαν δια θαλάσσης και επίσης από τον χερσαίο δρόμο Βελιγράδι-Σεμλίνο-Βιέννη- Λειψία. Από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα το εμπόριο των Ελλήνων με τα γερμανικά κράτη βρίσκεται σε πλήρη άνθηση. Οι Έλληνες διεξήγαγαν επίσης ένα πολύ δραστήριο εμπόριο με την Πολωνία, την Ουγγαρία και τη Ρωσία. Οι συνέπειες αυτής της προόδου των Ελλήνων υπήρξαν αποφασιστικές για τους βαλκανικούς λαούς, αλλά και για όλη την ιστορία της Εγγύς Ανατολής. Οι ελληνικοί πληθυσμοί από αιώνες ήταν διασκορπισμένοι σε συνοικισμούς έξω από τα όρια του σημερινού ελληνικού κράτους, σε όλη τη Βαλκανική Χερσόνησο. Ενισχυμένοι από τις καινούργιες εμπορικές παροικίες, που δημιούργησε η επέκταση του εμπορίου τους στην Ουγγαρία, στη νότια Ρωσία και ιδιαίτερα στη Βλαχία, έδιναν στο ελληνικό έθνος την όψη ενός λαού εγκαταστημένου ανάμεσα σε άλλους λαούς. Αυτοί οι Έλληνες αποτελούσαν κατά κάποιον τρόπο την αστική τάξη των Βαλκανίων. Έχοντας στα χέρια τους το εσωτερικό εμπόριο όλων αυτών των χωρών, παρέσυραν στην οικονομική τους ανάπτυξη τους βαλκανικούς λαούς και συνετέλεσαν στον σχηματισμό μιας αυτόχθονης εμπορικής τάξης που σιγά-σιγά έγινε ανεξάρτητη και παρουσιάσθηκε ως φορέας μιας ολοένα περισσότερο καθαρής εθνικής συνείδησης. Η συνείδηση αυτή, με τη σειρά της, έκανε συνειδητές τις προσπάθειες που έκαναν αυτοί οι λαοί για να αποσεισουν τον οθωμανικό ζυγό. Οι οικονομικοί δεσμοί, που οι Έλληνες δημιουργούσαν με τους λαούς της Ευρώπης, είχαν ως συνέπεια γόνιμες πνευματικές ανταλλαγές. Οι καινούργιες ιδέες έβρισκαν στην Ελλάδα και δια μέσου των Ελλήνων στα Βαλκάνια μια καινούργια βάση και ένα κλίμα ευνοϊκό. Σημειώνουμε μονάχα ότι οι ιδέες αυτές, βγαλμένες από τον πολιτισμό της αρχαίας Ελλάδας, έβρισκαν στην παράδοση του ελληνικού λαού τον καταλύτη που διευκόλυνε την αφομοίωσή τους. Έτσι οι Έλληνες, στοιχείο διαβαλκανικό, έγιναν οι ενδιάμεσοι του εξευρωπαϊσμού των βαλκανικών λαών. Οι Έλληνες, ασκώντας το διαβαλκανικό τους εμπόριο με πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη, δημιουργούσαν την οικονομική ενότητα των Βαλκανίων που τη διευκόλυνε και την ενίσχυε συγχρόνως ο βυζαντινός πολιτισμός, που η Ορθόδοξη Εκκλησία είχε διατηρήσει και διαδώσει, μέσα στον οποίο ζούσαν μέχρι τότε οι βαλκανικοί λαοί.

N. I. Μέρτζος

² Kanits, 336, Schwartner, Statistik, 138.

³ Νίκος Γ. Σβορώνος, *Το Εμπόριο της Θεσσαλονίκης τον 18^ο αιώνα*, εκδόσεις Θεμέλιο, σελ. 229, 232, 234, 356, 385-390, 394-394.